

S 130
(2)

K 44/11

N. Lalumbe.

P. 1-17.

OORSPRONKLIKE OORGESKRYF.

s. (130)

10/11

31 OCT 1938

Nathanael Lalumbe. 1.

P.P.1-17

K44/11

Atha ha Makahane.

① Atha ha Makahane (muthu wa u Thoma khosi) ya mathoma ndi Thothoyapasi a i alulwi lu alulwa mukumba wa kholumo Golegulu (gole li hulu) tshangamele Mkhononosema - nanga. Zwisendo. Ndi ene mboko i si na nanga, mboko vhuba. langa. A da a dzula thashani i nu pfi Tshendenlu Tshadyamabakhi. Ndi dzina la swasa wawe, nyu a beba Tshitutuwhale. Mwana wa Tshitutuwhale vdi Mashepe. Mwana wa Mashepe vdi Tshilamutungu o bekwana wa kelombe. Zwisano ngavhanya khosi Mashepe a dzama, thathu vha khetha Tshilamutungu u vha khosi ha Makahane. Nge vha si ppane, kelombe a shaha a ya shangoni la kulu. Ndi hone Tshilamutungu a tshi shona uri swina lawe a li tshoko a beledya munhu munhu wa uri thathu vha fanela u lina dzande vhe fedyi. Vhasadi vha fira phanda vhe fedyi, shanna vha sala nge murahu ② fedyi lu bamani. Ngauralo ho vheva vhalatheleli vha vha thimbila vha tshi sedza munwe na munwe kha

indexed

tsh)

Shanna a re na nyemulo ya u emula
 vhasadi sha re fredji. Arali a thonala
 a emulaho u pfi kha a vbulawe ngacwi
 na kha vhasadi vhangwa u khaw sha
 emula. U mbo di farwa a vbulawa
 na zwenegwo. A luna mulifho. Ane
 a pfana nae ndi ryo aye a dylia
 mbilu yawe, ya lavhelesa mushumo u
 swika sha tshi ambara.

Musi arali ho tharhiwa kholomo,
 mukumba u vhambiwa nga mano,
 ho dzula duohani vhaena fredji. Musi
 mukumba wo no oona hu tahuma
 munna a fara thanda a owa nla
 mukumba nga maanda. Ane a ponyo.
 kisa mukumba mulomoni wawe
 o linganwa nga u fa (3) Tharhani
 yenyi ho vha hu na tshinoni tshinwe
 tshini dzina latoho la pfi: Dumbula-la-
zon - dandindo, tsha mutsinga mulapfu,
 litshena, line la nga liovhelwa. Li
 dzula milamboni. Lo sha li na tshi
 taha kha luvva liva thavha. Musi

3)

8. (130)

4/11

3.

li tshihudgata, li ita li tshi toleliwa nga
muthu o vhothiwa khana nga nweida
wa douga. Arali a wana e makuomba
u a litshiwa a pwashekana. Ngeuri
vha tshi ita izwa vhanwe vha fhasi,
rdi vhone, vhanwe vha², vha bumbi-
dza vhantha nga tohanda uri litshani
a we. Arali e maphondo vha lidza
mufuululu na phalapala, hu di Thoma
vha fhasi. Zwiwo hu a kholodyiwa
a ya mtha o fara di pfumi. A
zwi livi nga muthu arali e si khosi.

(4)

Nelombe e vhuhalanga a pfa phungo
mmbi ya kuvhusele kwa mukomana
wawe, huohi, a di ita tshilombe a di-
fuma na manwe maitete o fara banga
li re na tshikwama, li na vhuhalali
thungo dyothe. A difuma na kuvusele
kwa ~~di~~ posele ntha la vhuzelela la
wela tshikwamani nga lothe tshi
re kha khundu, li tshi vva ntha. U
ri: pindapinda, ndi hone li tshi wela
tshikwamani nga lothe. I no guda

a honesa hezwi, a vhuwelele hayani.
 A da hayani sa tshilombe, vhatshu
 vha daho u vhona a sa atlu u
 swika hayani, vha ya vha hanelela
 khosi vha ri: hu na tshilombe, a ri
 u tshina ~~hatho~~ hatho, na (5) vhuwa-
 mbi u namba nga line a posela
 ntha la vhuwelele nga lothe tshi-
 Kwamani. Zwiwo khosi ya ri: muthu
 uyo a si tshilombe, ndi murathu
 wanga, o rumiwa u da u mbulapa.
 A valo a tshi vhudza mukoma wawe
 uyo murathu a di sendela a vhuwa
 a da u swika musanda. Musi o
 swika musanda a ri kha mukoma:
 ndi funa u swikiswa musanda.
 Zwiwo khosi i tshi pfa haya mafu-
 ngo u muftendele. Shedzi ene khosi
 a si yo u vhona na u funa u
 vhonana nae, u swika nwedzi u
 tshi fhela. Nga nwedzi wa vhuwhili
 (6) khosi a ri kha mukoma wawe:
 "Vhudza vhatshu nga shango uri vha

ite halwa. Tokiflinga tshanga tsha u fa
tsho swika." Mukhona a ri: "Ndi khwine
ri fare muthu nyu ri mu vbulabe."

hal

Khosi a ri: "A zwi itei u vbulaba muthu
o ruminwaho nga khotsi, na ene ndi
nwana wa mianga. Tshi re hone ingeni
halwa." Zwiwo mukhona a vbulaba
vhatshu vhothe. Duha, halwa ho fuela,
ha disewa khoroni ya musanda. Ha
adziva dzithoho rebva musanda u
swika khoroni. Musi vho no adza a ya
a takusa khosi. (7.)

elo

Ha takusa dzinanga
na miflululu. Nelombe a tshi pfa hezwi
a simesa u tshina na u ~~imbelele~~
imbelele, miflululu ya pfala hothe
na dzinanga, hu sa toha pfala tshinwe.
Zwiwo Nelombe a tshina a tshi sende
la tshini ha khosi, u swika khosi

ve nezwo
Nelombe a
vadama a
tsha khosi.

i tshi dzula frase. Zenezwo khosi ya
ri ha Nelombe: "U ya vhoona, ndi a
zwi diha u i ve wo ruminwaha nga
khotsi u vhoona vhuvhi hanga u i
u mbulabe. Fhedji arali e i ve wo

1. (130)

K44/11

6

Vha u sa do nkhona. Zwiwar nge wa ku=
mwa u do mbulaha namusi, "Nelombe
a ni: "A thi nga u vbulahi." (8) a thi nga
u vbulahi nwona wa khotsianga wa
mmeanga, "a fhedza nga u losha ene
Nelombe. # Khosi Tshilamutungu a
vbulaha mukhona a ni: "Kovha kalwa."
Zwa ralo. Vho no nwa Nelombe a
thoma u tshina, mifhululu ya tangana.
Ho vha ho thavhiwa na dzikholomo, dzi-
nama dza kovhiwa, dha pfi: vhatlu kha
vha tharube mikhumba nga mano.
Zwiwa Nelombe a tshi zwi vbona zwa
omu vbuladza a simesa u tshina
a tshi ya tshini. Musi o no sendela
tshini ha khosi a posela lila banga
mthe, li tshi vhuva. a li dzhia nga
tshinda a mbo di tumula mutsinga
wa khosi, a fa. (9) Ha ni vhatlu
vha tshi zwi vbona vha toda u shavha.
Ene a ni: ni songo shavha. Vha dyula.
A ni: dzhiani kholomo ~~ni~~ ni i thavhe.
Musi yo no vwa, ~~ni~~: ~~vhatlu~~ vha
~~vhatlu~~ vhatlu

s. (130)

K44/11

7

tha gidimele u vhamba mukumba nga
maoro. Ene a ni: vhadani dzimbambo /
zwinu vho fhedya u vhadani, a sola mbamba
dzila a vhamba ngadyo. O no fhedya a
ni: Bolani inwe ya mboho ni tharhe, ine
mukumba wayo wa do putela khosi i
tshi switwa. Zwinu vho fhedya u swita
khosi, ha ruwa mudzinginyo mukulu,
vhatu vhothe vha balangana hu si
dihwe ke vha shavhela hone, ~~hu~~ tshi na
ene Nelombe (10)

Tshilamutungu o vha ene e na munwe
nwana we a vha a tshi dzula Nzhe-
lele a no pfi: Mashande wa mi-
kutu Nzhelele. Onoyo a pfa uri
shango la Ha Makahane lo fa, vho
vhubakana. Vhatu vha hone vho
balangana. Vanwe vho no vha
Tshakuma, vha khovha u lwa na
vha Ngona. Na ene a phalala lushaka
lwahane a tshi bva Nzhelele.

Musi vho no bunda, vha Ngona vho
dzielwa shango lavho la Tshakuma,

s. (130)

K44/11

a mala musadi a no pfi Nyamushaa
wa lushaka lwa Ha Makahane. Ndi hone
Nyamushaa a vha na vhana. Inwana
wa tanyla o vha a tshi pfi Malidzi.
A tehelwa nga Mamehuvhalala, ene
a tehelwa nga Madadyhe, ene ndi tshi-
gwadi wa Musidzana ndi Matalise, o
taliswa nga muhalanga a shamba nee
u swika la namusi. (11)

Nyamushaa o no hula a vhuvela hayani
Tshakuma a (tshi) bva Nzhelele. Khotsi
a mu nea kushango huno pfi: Ha tshi-
pengapenga. // 25/11/38

Zwone e henefho munna a dzama
vhana na vhone vho no vha vhalulwa.
ne, vho no vha na vhasadi, vha
amba na mme ~~vha~~ vha ri: Pina
ri funa u vhuvela shangoni la
makhalu washu. Zwino vha taku-
wa, vha da ha Mutele vha ri: ro da
uri ri funa u ya shangoni
la makhalu washu. Mutele a
ri: vhone ndo swika zwino a
£

8 (130)

K44/11

9.

hiatlhu u vha na mavhuthu.
Shango lanu nga thungo ya vhubokela
lo no vha la Ntshulu. Nga thungo ya
vhubradivha ndi Makulehe nga
apha lumano lu na Fshikhuna ~~ane~~
o newa nga Lutsinga, (12) ho sala thavhani
phedzi. Litsha ndi thome u vhudzisa.
vhudzisa, avho vha re kha Mutele. Nga vhuva
Mutele a pfa uri rho tenda khole,
vha funa u mu fara vha vhubela.
Mutele a ri: lumani, mne ndi
thundu a fhi kovi u ri isa. Ndi
hone vha (tshi) lumana vha ya vha
dzula Tshanghi. Zwino Nyamusaa
a fa (tshi) a kuvhangane vhana
a ri: Thonani mne zwino ndi
a fa hone ndi tshi fa, ndi do fa
masiani, hone Tshikhuna na
Makuya Ntshulu a vha nga
~~svitwi~~ svitwi kha shango heli.
Mne ndi tshi fa ni tavhanye u
svitwa naho lu masiani. Swi
ni tuwe ni ye ka Mudyhadzhi ha

130

K44/11

makhadi wanu, ngauri - Mudzhadzhi
 ndi nwanwa wa Mahahasse, ene khosi
 ya Vhulwodedzi (13) Hasi nga linwe duwa
 vhasadi vha vhana vha tshi khoni kuya
 luvhela nga maguyo, ene a da a dzula
 nga vhubati havho o fuka davumba a
 thoma lusimbo lu no pfi, Vho Makhipe?
 vha no dya zwa kuba milalani, ndi uri.

2
r: Makhine

Vho Makhipe vha la zwa u tswa milalani
 vha la zwa u tswa milalani, o vha a tshi
 goda ~~ndaw~~ tshikhuma a imba tshikhuma
 ndaw^(shimba) gulu i no gomelapi ure thovhela
 i no gomela Nyalungondi thatha ya thovhela
 uri ni elhwa uri a zwi fhisu. Thusimwana

2. Katingu, muthu a tshi dzhichwa shango lawe.
 "Thatha ya mela". Musi vha^{tshi}imba zwenizwe
 ene ~~ndaw~~ gulu a mbo di fa. Vhana vho
 vha vho ya mulainboru, munwe wa avho
 vhasadi a ya u vha vhidya. Vha tshi swika
 vha mbo di doba malembe a u mu
 swita. Murathu a ri: a no ngo zwi
 pfa na uri ri fanela u tswa wa ya
 Ha Mudzhadzhi? ndi hone vha tshi takuwa

vha ya Mianzwi nge vhakomana vha
vha vho mala (14) vhasidzana vha Mianzwi.
Vho makhulu vha tshi vha vbona vha ri:
"hai ni a fhi, dzulani phano ni songo
ya vhuwshedzi. Vhakomana vha tenda
u dzula. Murathu ene a mbo di fhiira
a ya ha Mudzhadzi, Makhadzi wawe. O no
turva, ha da vhuwadze hu no pfi: Tshi-
gabela, u fara khundu. Khala vhakomana
vha mbo di fa vhothe.

Zweneziso vha Mudzhadzi, ha ri linwe
duwa vhusiku a pfa u vhidziva
onga zwidadzane, zwa ri: Madadyhe!
Ene a gidima a vula vundu u a
vhone ane a mu vhidza. Zwa ri: Tswalela
mutumeta ~~u~~ nyaka u ri vhonana,
sypala u ye go sirutu si ovale Koro,
thu ambiva goloi.

Ndi hone a tshi kuma a da Tshi-
tungulu a wana Rasikhuma o vhu-
lela Fshitungulu ngauri o vha o
pandelwa. A fhiira a ya ha Mibwa
ne a (15) a ya ha Migane a dzula

130

K44/11

12.

hore nwa ha muthihi. A tohi lumbele
uri vha mu farise u mu vhuedya
shangoni, zwa konda. A humela Tshitungu
lu a rola nwana wawe wa musidzana
a mu isa ha Tshivawa Luorde, aji: a
buya musidzana, ndi; ndi a uri ni
rambe mabunyu, ndi: pfariseni ~~sa~~ u
ni nyise ~~mbuse~~ kayani hangeni vhubunyuni
ni rambe mabunyu a lwe na maswina
anga, uri ndi wane shango la ma-
khulu wanga. Musadi wa Tshivawa
a ri: Tive Tshivawa litsha Madadyhe
a tuwe na nwana wawe, a zwi itei
thoho ya muthu u i ita ngaurala,
vha litsha.

Ngamuraku ha izwo a vhuya
a da Tshitungulu a rola ~~a tuma~~
fumi la malembe a ya ha Mhinga
a ~~ni~~ ndi fuma u vhuzelele shangoni.
Dzinduna dza hana, ere a ri: ndi do
u luvha. (15) naho zwo valo a vho
ngo tenda. A huma a vhuzelele
Tshitungulu a dzula nwa ha. A

S (130)

K44/11

13.

dotha a vhuzelele na fumila bonndo
a ri: ndo vhuya ndi diniva nga zwi-
tungulo." Lutsinga a vhidya vhothotsimune
ne, vhone vha hana vha ri: arali o vha
e mutonga une ri nga mu nea nwana
washu a dzula e vhusadzi wawe, zwiwo
hufha e munyai a ri funi."

17. Ndi hone Lutsinga a tshi ri: "hai ive
ni a ofhesa onoyu muthu muthili
ane na ofha fuedzi. Thavhani a ^{ri} vuyi,
hone, arali a tshi lwa ri nga lwa nae".
Lutsinga a ri: tshimbila u ye shangoni
lau." Ndi hone a tshi ya a da a dzula
tshino pfi: Magovhani.

26/11/38
2. Nwaha ndi hone a tshi fhirela
thavhani a dzula munwaha. Nga
muvhuru ha nwaha a tva thavhani
i ~~no~~ a wela Luuvohu a dzula
thavhani i no pfi. Vhuthuthu. Zwiwo
ha da Simon Mambada o vhalo o
rumiwa u tshimbidja fhuongo la
Mudjimu ha Makuyana ha Mitele
one a e na Paulus Ligonuba vha

b. 130

K44/11

14

swika hone. Khosi Makahane a vha tanga medza a ri: "hezwi ndo zwi thona ~~swika~~ vhulovhedzi, ndi funa uri ni vhudze vhafunzi vha rumela muthu a de a funze phano. Musi vho swika Makahane vha vhudza mufunzi Wersmann Mufunzi a rumela Nathanael Lalumbe hone.

Makahane na nduna yawe vha thoma u ndzhera pfunzoni. Khosi a lovhedzwa nga dzira la u pf: August Makahane. Nduna (18) na ene a lovhedzwa nga la Simion Mulindathava. Musi a tohi dzama a kuvhangana vhana vhave vhothe, a ruma uri hu vhidzive nwana wawe Mukonde wa tanzhe o vha ho e ~~Tobitungulu~~ Tobitungulu. Nwana a lenga u da, a dotha a rumela munwe nwana a di a ri: "ndi toha di kana." Ndi hone mudinda a ambá nga u ralo a ri: "zwinó a songo da, u fanela u lifha mudanda wa Samuel Ntshitungulu, ndi wone mulifho wawe!" Makahane a ri:

u)

"zwino ndi a fa, fhedzi ni songo shavha ndala i daho. Hu do da ndala khulu fhano shangoni," afaalo a fa. Nga shuya nwana Mukonde a da, vha mu shudza ula mulandu, a u lifha. Vhana vha Madadyhe Tshigwadi Makahani ndi Mukonde na Mangwe na Tshishonge.

(19) Ha dyheriswa Mangwe Mukonde a vha Makhadzi. Zweruzwo hu wa ndala khulu ya matshona. Nathanael Lalumbe o no vha Ha Mutele. Nga ndala iyo Mukonde a pfulutshela Tshidzithani a dzula hu no pfi Tshidzithani tsha Ratombo. Mamphwe a ya Ha Mutele. Ndi hone Mamphwe a tshi boa Ha Mutele a ya ha khaladzi. O swika hone a dzula. Hone musadi a shavha a fana u shuyelela Ha Mutele nga u vha e nwana wa Mutele. A mu tevhela a mu wana ndilani a humisa musadi na vhana. A shuya a ya tsimuni, musadi a dovha a shavha a si tsha mu

S. (130)

K44/11

16.

wana : Zwino ene ^w vhuya a nala
a ya boroboni a loha hone Krügersdorp.

Nga vhuya Mukonde a pfulurwa a
ya Tshidzihani a da ngwenani ya
Mapholi. A boa Ngwenani a da
Tshakhuma tshitasini. Vha dzheni pfu-
nyoni na vhana na vhadukulu vha
tehelela na vhana vhalá vhe vha sheshe
na mme, vha da Tshakhuma pfunoyi.
Vhana vhalá na mme vha shandukela
makhadzi, vha ya ha Asia. Makhadzi a
vhuzelela Tshakhuma. Ndi hone Mukonde
a ri : nne ndi funa u isa marambo
m) vhanweni. Zwino vho swika ha Mhinga
makhurwa vha vha hanela u ya the-
shani, vha dzula Magothani. - - -

(21.) Nwaha muthihi. Nga nwaha we
vhatu vha pandelwa nga vhalathelesi
vha dziphukha vha shango la dziphukha.
Nyamazane vha ya ha Makahani he
khoti a loha hone. Nga muralu
khoti Mulathelesi wa dzi phukha a
vho na mbilaelo ya muhegulu a ri

S. 130

K44/11

17*77

w fanela w vhuuya. Ndi hone a
vhuuya Magoohani w swika a tshi
dzama, a onesana na vhadukulu
shewe, a vha nea zwiifhwa zwa
nduhu dzo dekhivaho, a nea vhadukulu
shavhili a ri: "Nne ndo tuwa!" Nga
vhuuya a dzama. Vhava vhave vha
sala Magoohani. Ngavhuuya vha na
vha dinwa nga dziiphukha dzi tshi
la mavhele. Vha pfulutshela ~~the~~
Ha Makuya nga nwaha wa 1937.

END. S. 130